

Joke Verweerd
De rugzak

MOZAÏEK | ROMAN

De rugzak

Joke Verweerd

De rugzak

ROMAN

Zevende druk

Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Meer informatie over deze roman of andere uitgaven van Mozaïek vindt u op www.uitgeverijmozaiek.nl.

Uitgebreide informatie over de auteur vindt u op www.jokeverweerd.nl

Ontwerp omslag: Studio Jan de Boer
Foto omslag: Mattieu Spohn

ISBN 90 239 0564 4
NUR 350

© 1997 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Zevende druk 2004

Alle rechten voorbehouden.

1

Ze hield zichzelf steeds voor dat er ergere dingen waren.

Ze had een huis en ze had werk.

Het huis was een deel van een grote stolpboerderij, de vroegere werkkeuken met het boenhok en de kleine kamer aan de voorkant als slaapkamer.

Het werk van elke dag begon met het klaarzetten van 28 kleine stoeltjes in een kring en het openzetten van de dubbele deur die de dorpse basisschool rijk was. Als die deur openstond, begon het leven, dat ondanks alles op dat moment goed was. De stemmen, lachend of huilend, de handen die haar in het voorbijgaan raakten, de heldere ogen van haar kleuters, blauw, grijs, bruin, groen en alles wat daar tussenin zat.

Daarnaast was er het hardlopen: het neerzetten van haar voeten, het tempo, het doorzetten en gaan tot het uiterste. De pijn in haar spieren stopte het denken. Het was een verdoving van die andere pijn. Het was soms weinig om voor te leven, maar genoeg. Ze leefde, dat kon ze nu weer zeggen.

Toen er eindelijk vaag licht door de gordijnen kwam, kon Jiska opstaan. Ze warmde haar handen aan de ketel op het gas. Wie kwam er uit bed met koude handen? Ze had het tegenwoordig altijd koud.

Jiska dronk thee en at een boterham, smeerde intussen haar boterhammen voor de lunch.

‘Dag Grijs,’ zei ze tegen de poes die zich zat te wassen. ‘Je hoeft je niet zo op te poetsen, er komt geen bezoek!’

Grijs keek alsof ze een geheim had. Dat kon ook best, met al de boerderijkatten hier in de buurt.

De wereld was klein buiten, mist dreef in vage slierten over de sloten en de weiden.

Het was nog vroeg, ze hoefde niet eerder weg dan kwart over acht. Ze nam haar blokfluit en floot het nieuwe liedje dat ze de kleuters wilde aanleren. Het was een eenvoudig wijsje en de kamer leek er vriendelijker van te worden. Grijs luisterde met een scheef kopje, het opgeheven pootje was middenin de beweging stilgevallen.

Haar glimlach om Grijs maakte een eind aan de muziek. Grijs kreeg een aai en ze viste haar tas achter de tweezitter vandaan.

De deur in het slot trekkend, zag ze dat het gras alweer iets groener leek. Het groeide, het zou lente worden. Maar het was nog niet zover. De zure mist deed haar diep in haar jas kruipen. De maand maart moest nog beginnen.

Toch was het een goed gevoel dat de winter ver heen was. Het was niet donker meer als ze ging en terugkwam.

Stevig doortrappend op het ritme van het liedje over de sneeuw-klokjes zag ze het dorp dichterbij komen, de nieuwbouwwijk en de lage huizen van de oude kern.

Wat een geluk dat ze hier meteen aangenomen was, besefte ze op-nieuw. Als ze in de flat was blijven wonen, dezelfde klas gehouden had, dezelfde collega’s, was ze zover nog niet geweest.

‘Hoever?’ zong de zachte voorband treiterend op het asfalt.

‘Ver genoeg,’ zei Jiska hardop, terwijl ze afremde in de bocht.

De school ontving haar warm, de geur van kleurpotloden, opgedroogde jassen en gymschoenen was vertrouwd.

Ze maakte licht en zette de stoeltjes in een kring.

Er was weer slecht schoongemaakt, zag ze. Daar moest toch eens iets van gezegd worden, al was ze niet te beroerd om zelf de handen uit de mouwen te steken. Ze zocht de bezem en ging aan de slag. Toen ze klaar was, waren ook haar handen warm. Ze liep door de gang naar de aula waar een aantal collega’s koffiedronken.

‘Ik dacht al: die komt niet meer!’ zei Marjorie, terwijl ze de lege stoel voor Jiska naar achteren trok.

‘Het was weer een troep, ’k moest even vegen!’

Marjorie schudde haar hoofd. ‘Juf Netjes!’

Het was niet onaardig bedoeld. Toch kreeg Jiska er een kleur van. Ze hoorde er nog niet zo bij; dat was haar eigen schuld. Ze hield te veel haar mond, zeker over persoonlijke dingen. Dat gaf afstand, maar ze wilde het niet anders. Ze was geen prater.

Marjorie vertelde over het afgelopen weekend. Het was zeker grappig, want lachen klaterde op. Jiska glimlachte mee en haalde nog eens koffie.

De thermoskan was nog vol, ze vulde ook de andere kopjes.

Dat was gemakkelijker dan iets vertellen. Er was trouwens over het weekend weinig te vertellen: ze had geen mens gezien, want mevrouw Salomons, tot haar komst de enige bewoonster van de grote boerderij, was naar haar zoon. Als zij weg was, waren er alleen de poezen. Grijs en consorten. Dat gaf geen interessante verhalen. Otto van Kemenade stond op. Otto kon opstaan op een manier die aangaf dat hij hier de baas was. Hij rekte zich en tipte met zijn vingers aan het plafond. Daarna keek hij op zijn horloge om de laatste seconden te laten passeren, zijn hand al bij de bel.

Hij was net als Wiebe geweest was. Een man, die iets bereikt had en daar prat op ging. Toch zou ze liever bij Erik in de klas zitten. Hoewel qua lengte volgens eigen zeggen beslist ondermaats, straalde Erik meer warmte uit dan die hele Otto.

Otto drukte op de bel. Als in een reflex schoven de stoelen achteruit.

‘Daar komt de horde!’ zei Marjorie met een zucht.

Jiska glimlachte, het viel wel mee. Ruim honderd kinderen, dat was geen grote school. Elk van de klassen was een dubbele groep. Jiska Uitenbogert de kleuters, Marjorie Wit de onderbouw, Pieter de Bie de middenbouw. Erik Visser was de jongste van het stel, hij had de bovenbouw voor 75 procent. Voor Otto was de overige vijftwintig procent, alsook het beleid en de remedial teaching en daarnaast had hij ook nog diverse adviserende taken, binnen en buiten de school.

Erik was zoals altijd de laatste die uit zijn stoel kwam. Jiska begreep dat wel.

Als hij opstond met de anderen viel het verschil in lengte zo op.

Jiska opende de dubbele deur naar het kleuterplein. Opgewonden stemmetjes en warme kinderhanden vroegen haar aandacht. Ze glimlachte. Het was maandag, het weekend was weer om, het duurde vijf hele dagen voordat er weer een kwam. Er kwam een welkome rust in haar.

Geduldig hoorde ze de verhalen van de moeders en de kinderen aan. Peter die ziek was geweest en Manon die misselijk was en Jan die zo hoestte. Ach, ja, dat wist ze immers... Dat was vorige week ook al.

Winand en Thea raakten slaags over het plekje naast de juf en toen dat aan beider neus voorbijging, moesten ze als gezworen kameraden huilen.

Het werd stil toen de juf ging zitten en haar vinger tegen haar lippen legde. Dat was de afspraak.

Net toen Jiska voor de eerste keer het nieuwe liedje floot, kwam het hoofd van Otto om de deur. Ze stopte meteen. Hij had de boodschap toch ook daarnet kunnen geven? Ze hield niet van zijn onverwachte bezoeken, maar liep toch naar hem toe.

‘Straks komt er een stagiaire van de Pabo, dat weet je toch?’

Hij grabbelde in zijn zak naar de brief.

‘Jawel!’ loog Jiska. Was ze het vergeten of had hij het haar niet verteld? Dat laatste leek haar waarschijnlijk.

‘Femke Buurmans... Ze is achttien. Er zijn wat privé-problemen geweest waardoor ze het eerste stageblok heeft gemist. Dit wordt haar eerste school.’

‘Heb je haar al eens ontmoet?’ vroeg Jiska, de schrik in haar hart bij het horen van de naam Buurmans negerend.

Otto schudde zijn hoofd en haalde zijn broek wat op, hoewel die perfect zat. ‘Dat niet, maar eh... volgens de stagebegeleider is ze slim en enthousiast; daar kunnen we een beste van maken!’

Jiska zette haar stekels op. Als Otto er zich maar niet mee bemoeide! Het was haar stagiaire en heus niet de eerste.

Hij wilde weglopen, maar Jiska hield hem tegen.

‘Waarom is ze er nog niet? Hoe laat komt ze?’

Otto keek op de brief. ‘Ze zal de bus gemist hebben, of de weg kwijt zijn... Nee, ze komt niet van het dorp. Slechte beurt, zo’n eerste keer!’

‘De bus kan wel in de file staan!’

Otto stak zijn handen omhoog.

Even keek Jiska hem na zoals hij door de gang liep. Los in de schouders, baas op eigen terrein. Jiska zag ineens het gezicht van zijn vrouw Maria op de rug van zijn witte overhemd. Een kleine, donkere vrouw met trieste ogen, een kwetsbaar, bescheiden type, met maar één ster aan haar firmament. Otto.

Waarom zagen vrouwen op tegen mannen als Otto, als Wiebe? Omdat ze zich veilig voelden bij een sterke man? Omdat ze opkijken moesten – letterlijk en figuurlijk?

Zolang de ene partij gaf wat de andere vroeg, was er niets aan de hand. Maar zij had dat niet gekund, eerst wel, maar later niet meer.

Jiska trok de deur achter zich dicht. Ze had met Otto en Maria niets te maken; het was alleen het patroon dat ze herkende en waaraan zij zich bezeerd had. Waaraan ze krassen als van prikkeldraad had overhouden. Rafelige strepen over de dunne huid die gevoel heette, strepen die niet dicht wilden, omdat er vuil en roest in zat. Het vuil van schuld, de zich voortvretende roest van de herinnering.

Ze leunde met haar rug tegen de binnenkant van de deur, een gevoel alsof ze hard gelopen had, zakte in haar benen. Ze sloot haar ogen omdat het weer kwam. Het geluid van schielijk remmen, een doffe klap die in een iets vertraagd tempo door haar ruggengraat sloeg, barstend glas. Het omhoog kreukelen van blik als papier in valse vouwen. De vreselijke stilte daarna. En dan de echo van de klap, tweemaal, driemaal.

Ze beet in de muis van haar hand. Het was het gebaar van een kind, dat wist ze, maar het hielp.

Langzaam veranderden de beelden voor haar ogen, zag ze de kinderen, de klas die op haar wachtte. Dát was veilig.

Ze stelde het liedje uit tot de middag, ze kon niet zingen nu. De kinderen moesten eerst maar aan het werk. De puzzels uit de kast, de spellen, de poppenhoek, de bouwhoek, de zandtafel.

Het gewone geroezemoes van elke dag kabbelde om haar heen. Ze trok een nieuw velletje vijftien-bij-vijftien uit de stapel. Koel blauw met een kleine groene stip waardoor het nog koeler leek. Het was glad en glanzend en met zorg zette ze de eerste vouw. Diagonaal tot op een tiende millimeter precies. Bergvouw, dalvouw, naar binnen gevouwen hoek. Spreidhoek en terugslag van twee kanten.

Vouwen gaf rust. De spanning week.

*

‘Ik kom te laat! Ik had die vroege bus moeten nemen,’ realiseerde Femke Buurmans zich in de overvolle bus. Ze was misselijk door het steeds opnieuw stoppen en optrekken van de bus. Haar rugzak zat klem tussen een oudere heer en een opgeschoten jongen. Bij elke bocht werd ze haast gemangeld.

Door wat voor een achtergebleven gebied reed die bus? En waarvoor diende het stoppen bij haltes waar niemand in of uit hoefde? Was dat om de tijd vol te maken? Het vooruitzicht om regelmatig in deze bus te moeten hangen, begon haar steeds minder te bevallen. En dat terwijl ze gepraat had als Brugman om naar deze school te mogen omdat ze het dorp van vroeger kende.

Zou het te ver zijn om te fietsen? Volgens haar vader wel, maar hij hoefde niet in zo’n stinkbus te zitten. De volgende keer zou ze de racefiets nemen.

Langs haar heen ging het gesprek van twee vrouwen, de een zat met een tas op haar schoot, de ander stond verderop. De afstand belemmerde het gesprek geenszins.

‘Ik zeg tegen m’n zwager, Arie, zeg ik, dat kan je niet maken.’ Femke deed een stap opzij om de spettertjes speeksel te ontlopen.

‘Sorry,’ zei ze tegen de meneer op wiens tenen ze traptte.

Ze moest eruit, ze hield het niet langer! Ze slikte en zette haar adem vast in haar borst om haar maag in bedwang te houden. Het prikte en stak op haar rug.

Piepend remde de bus af. Femke worstelde zich naar de uitgang en sprong de bus uit.

Even bleef ze tegen het wachthuisje geleund staan. Ze wachtte tot de uitlaatgassen van de bus waren weggetrokken en haalde toen haar longen vol.

Nog eens en nog eens. Ze boerde en hoestte.

Ze bofte dat er bij deze halte een plattegrond hing van het dorp.

Femke herkende het niet meer, er was veel nieuwbouw gekomen.

De christelijke basisschool was snel gevonden, er was er maar één.

Het was niet ver meer. Twee haltes had ze het nog wel vol kunnen houden. Er zat niets anders op dan lopen.

Langzaam trok de misselijkheid weg. Maar het was inmiddels wel over half tien geworden. Ze wreef wat kleur op haar wangen en stapte het schoolplein op.

Bij de hoofdingang reageerde niemand op de bel. Femke haalde haar schouders op en zette haar onverschilligste gezicht. Dan niet! Ze liep om het gebouw heen; aan de achterkant vond ze nog een deur. Kleine jassen aan de kapstok, kabouterlaarzen eronder. Hier moest ze zijn.

Ze drukte lang en dringend op de bel. De klasdeur schoot open en er kwam een blond meisje met bruine ogen aanhuppelen.

Het kleine ding had moeite met de zware deur. Femke hielp duwen en het kind schoot bijna achterover.

Femke schoot in de lach om de schrik van het kind.

Toen stond ze binnen.

‘Hoi, ik ben Femke... Wat een lastige deur hebben jullie!’

Het kind knikte en wreef haar been.

‘Heb je je pijn gedaan? Kwam de deur tegen je voet?’

Een stomme knik en twee kleine, witte tanden die de onderlip het trillen moesten beletten, werden zichtbaar.

Femke zat al op haar knieën. ‘Waar dan? Laat eens zien.’

Er was niets te zien, het was zelfs niet een klein beetje rood. Toch wreef Femke erover.

De tandjes lieten de onderlip los en het meisje zei: ‘t Was van de schrik!’

Femke glimlachte en kwam overeind. ‘Gelukkig maar!’

Is de schrik nu ook over?’

Het meisje knikte.

De klasdeur was opengegaan en Femke wist dat er iemand naar haar keek. Wat een rare entree maakte ze, eerst te laat komen en dan een kind omverduwen met de deur! Ze stak haar hand uit naar het meisje, dat meteen haar mollige kleine hand erin legde.

‘Ik ben Femke, hoe heet jij?’

‘Thea,’ zei de kleuter, ineens verlegen naar de grond kijkend.

Met Thea’s hand nog in de hare draaide Femke haar hoofd naar de vrouw die in de deuropening stond.

Het bloed trok weg uit haar gezicht en het was alsof ze haar voeten in een laag watten zette. Het handje van het kind was opeens een houvast om de volgende stap te kunnen doen.

Want die vrouw daar was mam..., nee, toch niet... Elke stap dichtert was het minder mam. Het haar was anders, de houding, ze was iets kleiner. Ze leek helemaal niet op mam, toch deed ze aan haar denken. Het razende bonken in haar borst was nog niet bedaard toen ze voor haar stond.

‘Dag, jij moet Femke zijn... Ik ben Jiska Uitenbogert! Kom verder...’ En tegen het meisje dat nog trouw Femkes hand vasthield: ‘Dankjewel, Thea. Ga je nu je puzzel afmaken?’

Femke kon zich later niet herinneren of ze iets had teruggezegd en of ze een hand had gegeven. Ze vond zichzelf terug op een stoel met een mok koffie in haar hand.

Haar ogen volgden Jiska als ze dacht dat die het niet merkte, alsof ze steeds meer dingen wilde vinden waarin ze anders was dan mam. Het was geruststellend steeds meer verschillen te zien. Haar stem was anders, ze was rustiger, niet zo beweeglijk... Het was zelfs niet eens te benoemen waarin ze op mam leek, maar er bleef nog te veel over om gewoon te kunnen doen. Het slikken bleef moeilijk en de ziekenhuisfilm achter haar ogen drong om voorrang. Dat kon ze niet hebben hier, dat gevecht moest vanavond maar.

Ze moest dit leren hanteren, ze moest hier immers elke week een hele dag zijn. Femke wreef over haar slapen alsof ze het denken wilde stoppen. Met de humor waarmee ze dit soort situaties had

leren hanteren, sprak ze op zichzelf in: ‘Doe zoals pa, zet de automatische piloot aan... Ga over op de reservetank... Normaal doen. Een Buurmans laat zich niet kennen! Voorwaarts Christenstrijders!’

Ach, pa! Zou hij weer de hele middagpauze aan dat witte eiland zitten, dat in het midden van de ziekenhuiszee dreef? Het was maandag, dus dat zal wel – dan kon hij om twee uur dokter Versluis spreken. Al was er geen nieuws te verwachten, hij ging toch.

*

De eerste indruk was altijd dat het ziekenhuisbed leeg was. Maar het wás nooit leeg als Lieven Buurmans binnenkwam, het was alleen maar bewegingloos.

‘Jet, weet je wel dat we meer praten dan we ooit gedaan hebben? Nee, ik praat meer, jij zegt niets. Jij luistert – luister je? Je gezicht is zo kalm nu, zo anders.

Je hoeft niets te doen, alles wordt voor je geregeld.

Je haar is gegroeid, ze willen het knippen. Dat is gemakkelijker voor het personeel. Vind je het goed dat je haar geknipt wordt? Ik heb maar ja gezegd. Het is maar goed dat je ogen dicht zijn, Jet. Als je zou weten waar je bent...

Het is vandaag maandag, de laatste maandag van februari. Het is al weer vroeger licht en later donker. Femke heeft sneeuwkllokjes naast je bed gezet gisteren. Verlegen bloemetjes zijn dat, vind je niet?

Ze kon gisteren niet slapen, we hebben lang zitten praten en ook veel gezwegen. Ook moeder moeten zijn is lastig voor een man. Ik moet aan dingen denken waar ik normaal niet aan denk. En zij, op haar beurt, probeert mij te bemoederen.

Het is een lieve meid, niet gemakkelijk, maar lief.

Wie zou er trouwens gemakkelijk kunnen zijn in onze omstandigheden? Ze hoeft niet gemakkelijk te zijn, zij niet voor mij en ik ben het waarschijnlijk ook niet voor haar.

Jij ligt hier maar, dag in dag uit, al zeven maanden lang. Jij weet niet dat haar ogen anders staan. De glimmers zijn eruit weg. Ze is ouder dan ze is.

Vandaag is ze voor het eerst naar de school waar ze stage moet lopen. Ik hoop dat het haar meevalt. Ze zag er wel tegen op. Dat merkte ik gisteren aan haar. Met de kinderen zal het wel lukken, dat zit in haar. Maar de ontmoeting met het team, daar zag ze tegenop. Ik zal vanavond maar een uur vroeger naar huis gaan, dan is er iemand als ze thuiskomt.

Ik heb een ongerust gevoel, het slaat nergens op, maar ik ben bang dat het haar tegenvalt. Die bus, daar had ze ook al een hekel aan, maar ik heb haar het fietsen afgeraden. Misschien van de zomer...

Als ik ophoud met praten blijft het zo stil dat het me moeite kost opnieuw te beginnen...

De zomer, Jet, verlang je niet vreselijk naar de zomer?

Hoor je me of niet? Als ik maar wist dat je me hoorde...

Ik moet weer gaan. Wat zijn je handen toch zacht geworden! Je zou ze moeten zien! Zouden ze ooit weer ruw geschaafd worden en onder de modder zitten, zoals wanneer je de tuin had gedaan?

De tuin, wat moet de tuin zonder jou? Ik weet niets van snoeien, alleen wel hoe het voelt gesnoeid te worden...

Morgen ben ik er weer, zelfde tijd, zelfde plaats.

Als jij er dan ook eens was...'

*

Lieven Buurmans keek om bij de deur. Zoals altijd. Alsof hij toch nog hoop had dat er iets bewogen had in het bed, terwijl hij de tien stappen naar de deur deed. Het was niet zo.

Zacht sloot hij de deur.

2

Het eerste uur was ze wat terughoudend geweest, maar later leek ze te ontdooien.

Jiska keek toe hoe Femke de kinderen een opzegversje met veel bijbehorende gebaren voordeed.

De kinderen waren enthousiast. De bewegingen bij het liedje – opstaan en klappen, buigen en knikken, een sprongetje zijwaarts en een stap naar voren – maakten hen jolig. Toch hield Femke de kinderen goed in de hand. Ze had overwicht op een natuurlijke manier. Otto's voorspelling kwam uit, dit was een juf!

'Je hebt vast kleine broertjes of zusjes?' veronderstelde Jiska.

'Ik ben enig kind.'

Een snelle blik uit de blauwe ogen, meteen weer afgewend.

'Dan heb je ze gemist,' probeerde Jiska verder.

Alleen een knik was het antwoord, de ogen bleven bij de kinderen.

Het lijkt wel of ze mij niet mag, dacht Jiska. Daarstraks bij het voorstellen ook al. Na het aanhoren van het gesprek met Thea had ze een andere houding verwacht. Het was alsof Femke dichtgeklopt was, alsof ze een masker opzette toen ze uit haar gebogen houding overeind kwam.

Jiska stond voor het raam, haar knieën tegen de radiator gedrukt. Achter haar klonk het geroezemoes van de stemmen, eerst die van Femke en daarna het ongelijke nazeggen van de kinderen. Wouters zware jongensstem was altijd een woord achter. Het leek

Jiska dat Femke al jaren les gaf, dat zijzelf de nieuweling was hier, de stagiaire die het allemaal nog leren moest. Op het raam kwam een beslagen plek. Jiska veegde haar schoon met de mouw van haar sweatshirt.

De wind had de mist in flarden uiteengejaagd en toen de zon doorkwam, besloot Jiska daar maar op in te spelen. De kinderen juichten: buiten spelen, dat was lang geleden!

Het werd een run op de jassen en mutsen. Jiska liet hen hun gang gaan, hielp alleen daar waar het nodig was. Ze verbeet een binnenpretje toen ze Femke bezig zag jas na jas dicht te knopen. Dat lieten ze zich graag aanleunen, die gemakzuchtige slimmerikken. Kijk eens aan, nog veters strikken ook!

‘Zeg, Peter, jij had toch je veterdiploma?’ kon ze niet nalaten te zeggen.

Peter keek betrapt, maar Femke deed alsof ze het niet hoorde.

‘Niet in het zand,’ besliste Jiska toen ze de plassen in de zandbak zag. Ze liep naar de kleine schuur op het plein en haalde de karren en de steppen tevoorschijn, suste ondertussen een ruzie en stuurde Marja die gevallen was naar Femke voor een pleister. Het waren net kalveren die voor het eerst naar buiten mochten, niet te houden!

Jiska zocht een plekje in de luwte tegen de houten zijwand van de school. Ze ging op de biels zitten en hief haar gezicht naar de zon. Dat was na de winter toch zo’n ontzettend goed gevoel. Hoe lang was dat niet geleden? Het was niet eens een strenge winter geweest, maar zo doods, zo kil, zo oneindig lang.

Niet aan Wiebe denken nu en niet aan het grijze schoolplein waar ze vorig jaar had zitten vlassen op een straaltje zon! Daar was de kleuterspeelplaats voor de klas van Wiebe geweest. Altijd zag ze zijn blonde hoofd boven de lage gordijntjes uit, ook als ze niet keek. Wiebes ogen hadden gaatjes in haar rug gebrand. En altijd als er iets gebeurde, een ruzietje, een ongelukje, had hij het eerder gezien.

Had ze daar ooit met haar ogen dicht gezeten, zoals nu, met haar handen los in haar schoot?

Ze stond op om Femke te zeggen dat ze hier ook van moest komen

genieten. ‘Ik heb lekker een pleister,’ kwam Marja vertellen, de tranen zaten nog op haar wangen.

‘Laat eens kijken?’ zei Jiska, terwijl ze weer ging zitten. ‘Nou zeg! Maar je hebt ook een gat in je maillot!’

‘Daarom kreeg ik een rode pleister, omdat mijn maillot ook rood is!’

Jiska streek de traan weg met haar duim. ‘Doet het geen pijn meer?’

Heftig schudde Marja haar hoofd. ‘De nieuwe juf heeft een liedje gezongen van de-pijn-is-foetsie en toen was het over!’

Verrast keek Jiska naar Femke die langs slenterde met een kluwen kinderen aan haar arm. Een liedje van de-pijn-is-foetsie, waar zou ze dat vandaan hebben? Dat andere liedje was ook al zo leuk. Ze zou er straks naar vragen. Een liedje van de-pijn-is-foetsie – zou het ook bij grote mensen helpen? Zou het ook helpen voor eigen-schuld-dikke-bult?

Ze riep Femke en wees op de zitplaats naast haar.

Maar Femke kwam niet zitten, ze speelde als een kleuter met de kleuters. Het klimrek op, de kar trekken, een kringspel, een reuzenslang met de hele horde kinderen achter zich aan.

Jiska keek op haar horloge, een kwartier kon nog wel. Met een glimlach zag ze de bleke winterwangen roder worden. Het werd voorjaar!

In de middagpauze stelde Jiska Femke voor aan de andere collega’s. Ze beviel Otto, want hij sloofde zich nogal uit. Marjorie, die het niet zo op Otto had, had een schampere opmerking toen Otto aan een rondleiding begon.

‘Laat hem toch,’ zei Erik, ‘geef hem eens ongelijk, zo’n knappe griet! Hij geniet daar van!’ En tegen Jiska: ‘Hoe is ze, een beetje benepen nog?’

‘Met de kinderen niet, ze doet het in de klas uitstekend! Maar mij vindt ze te frikkerig, geloof ik.’

‘Ga weg,’ zei Marjorie, ‘wat zal ze dan balen van Otto!’

Pieter schoot in de lach en schudde zijn hoofd. ‘We weten het wel, Marjorie... Heus, jij bent duidelijk genoeg!’

Marjorie trok een spiegeltje uit haar tas en maakte haar lippen opnieuw rood. ‘Ik mag hem niet! Ik haat die houding van “ik-ben-de-baas”.’

‘Hij is toch de baas!’ zei Pieter sussend.

‘Dat hoeft hij toch niet zo ten toon te spreiden! Merk je aan Jiska soms dat ze adjunct is?’ zei Marjorie vinnig.

‘Wacht maar, dat komt nog!’ zei Jiska, voor haar doen ad rem.

Ze zag hoe Otto Femke voor liet gaan naar de kopieer- en voorraadruimte. Even later klonk het geluid van de machine.

‘Tjonge!’ zei Marjorie, ‘hij weet zeker toch hoe die werkt!’

‘Of zij doet het hém voor!’ zei Erik.

Otto’s hand lag op de schouder van Femke toen ze terugkwamen. Jiska draaide haar hoofd af en stond op. Ze was blij dat Marjorie met haar rug naar hen toe zat, anders was haar commentaar niet zuinig geweest.

Terug in haar klas bleef Jiska het beeld van Otto’s hand op de schouder van Femke voor zich zien. Ze kende dat, ze wist hoe het voelde. Bezittersair. Het had haar het gevoel gegeven alsof die hand haar naar de diepte drukte. Alsof ze ter plekke kromp tot horige.

Ze zou het nooit meer voelen en ook dat deed pijn. Wiebe was dood, al meer dan een half jaar. Ze moest ophouden met haar vergelijkingen. Otto was Wiebe niet.

‘Waar haal je die leuke liedjes vandaan?’ vroeg Jiska toen de kleuters gebogen zaten over een plakwerkje.

Femke haalde haar schouders op. ‘Uit mijn hoofd, het gaat vanzelf!’

Jiska’s mond viel open van verbazing. ‘Wat goed! Daar moet je iets mee doen!’ ‘Dat doe ik nu toch?’ zei Femke, doorgaand met het uitstallen van de uitleenboeken.

‘Heb je er veel? Je zou er mee naar een uitgever moeten gaan!’ hield Jiska vol.

Femke schudde haar hoofd. ‘Alsof die op mij zit te wachten.’

Het klonk schamper, alsof Femke al een teleurstelling had gehad. Alsof ze niet zo veel van het leven verwachtte.

Jiska beseftte dat het precies dat was in de houding van Femke wat haar zo stug maakte. Desillusie, wantrouwen.

Buurmans heette ze. Het zou toch te gek zijn...

Ze klapte in haar handen, harder dan ze gewoon was. Verschrikt keken de kinderen op. 'Opruimen, jongens! Het is tijd voor de boekjes. Kijk eens naar de klok, de grote wijzer staat bijna bovenaan...'

*

Femke liet zich vallen op de bank bij de middendeur, daar werd ze het minst misselijk. De bus was bijna leeg. Het leek ook wel sneller te gaan dan vanmorgen. Ze deed haar ogen dicht en liet zich met elke bocht meegaan.

Ze was moe, het geroezemoes van de kinderen zat nog in haar hoofd. Het was goed om te beseffen dat het dit inderdaad was wat ze wilde. Een klas met kleuters.

Dat was het goede, dat moest ze vasthouden. Het minder goede was die juf, Jiska, al kon ze er niets aan doen.

Ze leek niet echt op mam. Ze was alleen alles wat mam niet meer was. Het bleke gezicht met de donkere wimpers onderlangs de dichte ogen was ineens niet bewegingloos meer. De ogen gingen open, de mond lachte, de lippen bewogen, fluisterend, zingend...

Mam, nee, Jiska. Mams gezicht was al zo anders dat ze zich de laatste maanden niet meer voor de geest kon halen hoe mam lachte, hoe ze fluisterde, hoe ze zong... Nu wist ze het weer, het gezicht van mam was wakker geschrokken. En daar zou zij elke week een hele dag tegenaan moeten kijken. Er groeide een pijnlijke brok in Femkes keel, die wrong en klem zat en met elke hobbel van de bus meer schrijnde. Ze knipperde haar ogen droog, ze kon niet gaan zitten janken hier.

Zou ze ook een andere stageplaats kunnen vragen? Ze kon zeggen dat het toch te ver was en dat ze niet tegen bussen kon. Ze haalde haar tas omhoog en pakte de walkman. De muziek dreunde in haar hoofd. Dat was het dus echt niet vandaag. Uit maar weer.

‘Vanavond naar het ziekenhuis,’ dacht ze. ‘Ik wil mam zien, niet dat andere gezicht. Ik moet ze uit elkaar kunnen houden, anders kan ik daar niet meer naar toe.’

Toen ze de auto van haar vader op de oprit zag staan, werd het opnieuw warm achter haar ogen. Hij was vroeg naar huis gekomen voor haar, ze had het kunnen weten. Ze deed de walkman in haar tas – pa had daar een hekel aan – en zette haar onverschilligste gezicht. Daar had hij ook een hekel aan, maar het was in dit geval toch beter dan janken.

Hij stond in de keuken aardappels te schillen.

‘Hoi! Ga je weer voor een weeshuis koken?’

Betrapt liet Lieven de aardappel in het water plonzen. ‘Je hebt gelijk, hier kunnen we de hele week mee doen!’

Even duwde ze haar hoofd tegen zijn arm, toen dook ze de koelkast in voor groenten. Sla was er en ook nog een rest andijvie van gisteren. Ze had geen trek, maar daar zou hij weer ongerust van worden.

‘Hoe was het?’

Ze zou hem niets wijs kunnen maken met leuke verhalen over de kinderen, maar ze probeerde het toch.

Na het eten las hij de krant en Femke zei om het hoekje van de kamerdeur dat ze even weg was. Voor hij kon vragen waarheen knalde de achterdeur achter haar dicht.

Het was gaan regenen, de straat glom. Het gaf niet, mam zag geen natte haren.

De geur van het ziekenhuis was zo vertrouwd dat ze het bijna niet meer rook. Ze zou het blindelings kunnen vinden, de zijvleugel: de verpleegafdeling, de derde etage, kamer 304. Het bed met het scherm erom. De tikkende machine, de slangen, de monitor, het gezicht, niet dood, niet levend.

Ze zag het meteen, mams haar was geknipt. Het had nu dezelfde lengte als het haar van Jiska. Ze sloot haar ogen. Als ze nu eens al die brandende warmte achter haar ogen uithuilen kon... Als die sloot tranen, die haar kop bijna barsten deed, eens leegliep en alles wegspoelde... Als het bed, met dat stille lichaam erop, door de gang dreef naar buiten, weg, voorgoed weg...

Misschien had pa uiteindelijk toch gelijk, dat dit er-niet-zijn erger was dan dood-zijn.

Ze legde haar hoofd op het laken, maar de vochtplekken waren van de regen, niet van haar tranen. Ze zuchtte.

Wat was dat toch, dat ze bij mam altijd zo naar pa verlangde? Nu ze hier was, wilde ze weer thuis zijn.

Ze stond op en liep langzaam door de al stille gang naar buiten. Een lang, bleek meisje met het haar in een vlecht opzij liep met haar mee in de spiegelwand.

Het zag er niet uit!

*

Lieven gooide de krant op de stapel, hij kon zijn aandacht niet houden bij het politieke en fysieke geweld. Hij zakte achterover in de bank en propte een kussen onder zijn hoofd.

Leeg was die bank tegenwoordig. Zou er ooit een dag komen waarop die bank-zonder-Jet niet meer vreemd kaal zou zijn? Hij legde zijn hand over zijn ogen.

'Alles schijnt te wennen, Jet! Maar ik wen niet zo snel...

Ik heb het altijd geweten, er komt een moment waarop ik tekortschiet. Dat is dus nu. Er is iets met haar, ik weet niet wat. Volgens mij heeft het met die school te maken. Ze wil er niet over praten en ik ben slecht in vissen.

Op mijn vraag hoe het was, zegt ze weinig, alleen dat het leuk was met de kleuters. Net zo leuk als ze het zich voorgesteld had. Maar het is ook niet het lesgeven waar ze tegen opziet, het is iets anders. Is ze misschien verliefd? Wie zal het zeggen?

Kan ik haar dat vragen? Of moet ik wachten tot ze er uit zichzelf over begint?

Nee, ik geloof niet dat ze verliefd is. Of het moet een onmogelijke liefde zijn. Ze is droevig in plaats van vrolijk en er lijkt ook een soort verzet in haar te zitten.

Als we aan tafel zitten, is er een spanning, alsof ze iets voor me verzwijgt.

Zou dat zo zijn? Het geeft me een onmachtig gevoel, we hebben alleen elkaar maar. Soms denk ik dat deze situatie ons van alles

vervreemdt. Alsof de Buurmansen van een andere planeet komen. Sinds 10 augustus staat de wereld op haar kop, maar niemand merkt het, alleen wij. Die jonge vrouw uit die andere auto, misschien merkt die het ook. Ik moet nogal eens aan haar denken. Zou het net zo erg zijn je man te verliezen als je vrouw te verliezen? Vast wel, maar toch is voor haar de situatie anders. Haar man is dood, jij bent niet dood, maar ook niet levend. Word je niet doodmoe van het zweven?

Ik wel, Jet...

Op het werk vinden ze dat het zo langzamerhand maar eens over moet zijn.

Een half jaar lang hebben ze hun best gedaan, steeds gevraagd hoe het was en of het ging. De limiet van medeleven is bereikt.

Maar hoe kan het nu over zijn als het elke dag een dag langer geleden is dat ik je ogen zag? Ik weet niet meer hoe je keek, hoe je uitdrukking was. Hoe je lachte, hoe dat lachen in je ogen begon.

Ik weet dat het zo was, maar niet meer hoe.

De manier waarop je sprak. Hoe je mijn naam zei: "Lieven."

Het klonk als "lieverd" zoals jij het zei.

Weet je nog hoe blij we met Femke waren? Hoe moeilijk het was om haar te krijgen? En nu heeft ze iets, een andere last bovenop de pijn die er sinds het ongeluk is. En ik kan het niet verhelpen. Ze zegt het niet. Wat ik ook vraag, ze geeft altijd een ontwijkend antwoord. Ik kan toch niet achter haar rug om bij die school informeren? Ze is achttien, ze zou woedend zijn.

Ik moet naar bed, het is al laat. Morgen wordt er weer van alles van me verwacht. Er is een bespreking over de vestiging in Zwitserland. Ze willen mij daarheen hebben. Maar ik kan jullie toch niet achterlaten? En voor Femke kan het al helemaal niet, nu zeker niet. Zwitserland, ze kunnen me wat... Dat ligt ook barstensvol met herinneringen. Onze eerste vakantie met de tent, Femke kon net lopen... Die nacht met het onweer... Hebben we ooit een nacht gehad dat we closer waren?

Wat zou ik daar tot rust komen als er niets was wat me hier hield...

Als het ongeluk niet gebeurd was, zou ik dan naar Zwitserland ge-

gaan zijn? Met jou misschien? Voor een paar maanden had Femke het prachtig gevonden om op zichzelf te wonen, al was het dan in ons huis. Nu moet ik er niet aan denken om jullie achter te laten. Als er verandering in jouw situatie komt, moet ik erbij zijn. Ze weten niet wanneer, maar eens komt er verandering. Verslechtering, zeggen ze elke keer. Dat is om mij de moed te ontnemen. Je wordt steeds doder, er gaat steeds meer kapot in jouw hersenen. Dat zeggen ze. Ik weet het, maar ik wil het niet geloven. Als je maar een keer “Liefen” zou zeggen – dat zou al genoeg zijn. Alleen maar dat...’

Jiska Uitenbogert heeft er alles voor over om haar verleden te ontlopen. Dat lijkt te lukken als ze na het verongelukken van haar man Wiebe opnieuw begint in een andere plaats, met andere mensen. De komst van Femke en Lieven in haar leven brengt echter alles wat ze wilde vergeten weer naar boven. Jiska ontdekt dat ze niet los kan komen van wat er is gebeurd. Haar rugzak is te zwaar. Ze ontkomt er niet aan deze rugzak tot op de bodem leeg te halen.

Dit is alweer de achtste druk van deze belangrijke roman van Joke Verweerd.

In 2005 won Joke Verweerd de Publieksprijs voor het Christelijk Boek met haar roman *Snoeitijd*.

‘Een boeiende roman, van de eerste tot de laatste letter. Het verhaal van Jiska is eigenlijk het verhaal van ons allemaal. Wie heeft niet de neiging weg te lopen van mensen en gebeurtenissen die ons pijn hebben gedaan?’
- *Visie*

